

głoszenie licznych rekolekcji i misji parafialnych. Dlatego na temat rekolekcji o. Gerard pisze z wielkim znanstwem i wyczuciem potrzeb duszpasterskich Kościoła. Truizmem byłoby zachęcać, aby każdy homileta nabył tę książkę oraz korzystał z niej w teorii i praktyce kaznodziejskiej. Podobnie rekolekcjoniści potrzebują nie tylko gotowych homilii, kazań, konferencji czy nauk, ale powinni także pogłębiać znajomość założeń prowadzonych przez siebie ćwiczeń duchownych. Prezentowana książka powinna być obowiązkową lekturą dla kleryków, tym bardziej że zmniejszono liczbę godzin homiletyki w nowym programie studiów seminaryjnych, co powoduje, że jest za mało czasu na wykłady i ćwiczenia. Również kapłani mogą wziąć w ręce tę książkę, doksztalać się, zwłaszcza winni to czynić młodzi księża w ramach swojej formacji permanentnej. Gratulując o. Gerardowi kolejnej książki homiletycznej, należy mu życzyć dalszej owocnej twórczości dla dobra polskich homiletów, kaznodziejów, głosicieli rekolekcji i misji parafialnych, a także dla tych, którzy studiują homiletykę, aby mogli w przyszłości owocnie głosić słowo Boże. Na koniec przywołajmy słowa Autora, który „pragnie [...] jedynie pobudzić Czytelnika do osobistej refleksji nad przywołanymi kwestiami, zachęcać do szczegółowego studium zagadnień niedostatecznie rozwiniętych czy też nadmiernie uogólnionych” (s. 7).

Ks. Jan Twardy
Wiceprzewodniczący
Stowarzyszenia Homiletów Polskich

Ks. Tadeusz Lewandowski. *Odnowa kaznodziejstwa polskiego w twórczości homiletów wrocławskich XX wieku. Od teorii wymowy kościelnej do teologii kaznodziejstwa*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 2011 ss. 395. Scripta Theologica Thoruniensia. ISBN: 978-83-231-2718-5.

Książka ks. Tadeusza Lewandowskiego, będąca jego rozprawą habilitacyjną, prezentuje twórczość czterech homiletów wrocławskich: ks. Mariana Nassalskiego (1860-1942), bpa Władysława Krynickiego (1861-1928), bpa Władysława Mirskiego (1896-1950) i ks. Mariana Rzeszowskiego (1911-1982), w kontekście dokonujących się w XX wieku przemian w przepowiadaniu. Podjęty przez Autora problem jest szczególnie godny zainteresowania, gdyż przepowiadanie słowa Bożego ma niewątpliwy wpływ na kondycję duchową Kościoła.

Autor recenzowanej publikacji jest kapłanem diecezji wrocławskiej. Po obronie w 1983 r. pracy doktorskiej pt. *Recepcja mariologii II Soboru Watykańskiego w kaznodziejstwie polskim w latach 1965-1980* został zatrudniony jako wykładowca homiletyki w Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławku. Ponadto wykłady z homiletyki prowadził także w wyższych seminariach duchownych w Toruniu, w Kazi-

mierzu Biskupim i w Punkcie Konsultacyjnym UKSW w Płocku. W latach 1985-1997 pracował również w redakcji „Ateneum Kapłańskiego”, a po utworzeniu Wydziału Teologicznego w UMK w Toruniu prowadzi tam zajęcia jako adiunkt. Dotychczasowy jego dorobek naukowy obejmuje 11 pozycji książkowych, 27 artykułów naukowych, 9 sprawozdań i 7 recenzji. Oprócz tego godne odnotowania są także jego liczne publikacje kaznodziejskie. Jest członkiem Stowarzyszenia Homiletów Polskich, współpracuje także z Komisją ds. Języka Religijnego. Wieloletnie zainteresowania naukowe Autora, obejmujące problematykę maryjną i mariologiczną, aktualizację kerygmatu biblijnego w przepowiadaniu, najnowszą historię polskiego kaznodziejstwa, współczesne przepowiadanie słowa Bożego, przemiany w kaznodziejstwie XX wieku, upoważniły go do napisania dzieła o wspomnianej problematyce.

Prezentowana publikacja, której strukturę tworzą spis treści (również w języku niemieckim), wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografia, streszczenie w języku niemieckim oraz indeks osobowy, powstała dzięki wykorzystaniu – w sposób wyczerpujący – właściwie dobranych źródeł oraz opracowań i literatury, co niewątpliwie podnosi znacznie jej naukową wartość.

Po nakreśleniu – w rozdziale pierwszym – zasadniczych nurtów odnowy w kaznodziejstwie XX wieku (nurt neoscholastyczny, ruch retoryczny – odnowa formy, nurt kerygmataczny – odnowa treści, współczesne nurty odnowy), co stanowi tło dla problemu zasadniczego, Autor przedstawia najpierw teorie wymowy kościelnej w ujęciu bpa Władysława Krynickiego i ks. Mariana Nassalskiego w obrębie polskiej myśli homiletycznej nurtu neoscholastycznego (rozdział II). Twórczość tych dwóch homiletów została umieszczona w ruchu retorycznej odnowy kaznodziejstwa (odnowa formy), gdyż obydwoj – wierni swojej epoce – reprezentują w nurcie neoscholastycznym kierunek biblijno-patrystyczny oraz teologiczno-pastoralny. Wskazując zaś na konieczność odnowy w kaznodziejstwie, widzą ją jako odnowę kaznodziei, odnowę formy i odnowę źródeł kaznodziejstwa. Autor zauważa, że bpa Krynickiego uczynił sławnym jego podręcznik, dwukrotnie wydawany: *Wymowa święta, czyli podręcznik do teorii kaznodziejstwa*, z którego korzystali studenci w kilku seminariach duchownych. Natomiast ks. Nassalski zasłużył się dla homiletyki przede wszystkim przez założenie czasopisma „Homiletyka”, w którym upowszechniano teorię i praktykę kaznodziejską zarówno polską, jak i zagraniczną.

W rozdziale trzecim Autor zajmuje się twórczością bpa Władysława Mirskiego, w której przenikają się dwa nurty, a mianowicie: odnowa formy i odnowa kerygmataczna. Bp Mirski nie pozostawił wprawdzie po sobie żadnych artykułów dotyczących teorii kaznodziejstwa, ale pewne elementy jego teorii kaznodziejstwa dają się zauważyć w kontekście historyczno-literackim jego dorobku pisarskiego. Godny uwagi jest tutaj poruszany problem skuteczności słowa Bożego przy współdziałaniu ludzkim, a zwłaszcza dbałość o formę przekazu: piękno języka polskiego oraz literacka szata każdej homilii.

Ostatni rozdział poświęcony został – obejmującej czas przed Soborem Watykańskim II i po nim – bogatej twórczości ks. Mariana Rzeszowskiego. Czyniąc to, Autor

zaakcentował szczególnie wkład tegoż Homilety w budowę współczesnej teologii kaznodziejstwa: jego wymiaru biblijnego, liturgicznego i antropologicznego. W twórczości ks. Rzeszowskiego odnalazł zarówno ujęcia odnowy formalnej i materialnej charakterystyczne dla okresu przedsoborowego, jak i elementy teologii przepowiadania. Ks. Rzeszowski, chociaż nie stworzył całościowej wizji teologii kaznodziejstwa, to jednak przez prezentację jej elementów włączył się w tworzenie podstaw współczesnej homiletyki.

Ks. Tadeusz Lewandowski, określając stan kaznodziejstwa XX wieku jako czas jego kryzysu, równocześnie widzi ten wiek dla kaznodziejstwa jako drogę do narodzin i rozwoju współczesnego ruchu homiletycznego, która prowadziła od teorii wymowy kościelnej do teologii przepowiadania. Ponadto nader odczuwalna jest satysfakcja Autora, że na tej drodze odnowy znaleźli się również wspomniani przedstawiciele bliskiego Mu środowiska wrocławskiego.

Omawiana publikacja naukowa wpisuje się w bardzo ważny nurt badań w zakresie odnowy kaznodziejstwa polskiego XX wieku. Dużym jej walorem jest podjęcie refleksji nad odnową kaznodziejstwa w Polsce w oparciu o twórczość wielkich i cenionych homiletów wrocławskich XX wieku. Należy też dodać, że Autor wykazał się dużym obiektywizmem, sprawiedliwie oceniając, co w twórczości omawianych homiletów stanowiło ich wkład własny w dzieło odnowy kaznodziejstwa, a co było jedynie zapożyczeniem. Treści zawarte w tej książce zostały wypowiedziane jasnym i zrozumiałym językiem, a wyciągane wnioski są oparte na solidnych przesłankach. Pozycja ta szczególnie godna polecenia jest nie tylko naukowcom badającym historię kaznodziejstwa, homiletom, kaznodziejom i liturgistom, ale również wszystkim, którzy są zainteresowani posługą słowa Bożego.

Ks. Władysław Głowa
Katedra Homiletyki Fundamentalnej
w Instytucie Liturgiki i Homiletyki KUL

Z Chrystusem do Ojca. Modlitewnik Kościoła domowego. [Red. ks. prof. dr hab. Czesław Krakowiak]. Lublin: Gaudium 2006 ss. 670. ISBN: 83-89659-48-4.

Modlitewnik jest to książka zawierająca ważne modlitwy związane z życiem religijnym chrześcijan, głównie do użytku prywatnego i przeznaczone do odmawiania w różnych sytuacjach życiowych. W modlitewnikach zamieszcza się często także liturgię sakramentów i modlitwy z nimi związane, fragmenty z katechizmu Kościoła oraz najbardziej znane pieśni religijne. W Polsce początkowo funkcję modlitewnika pełniły psalterze. Później ukazywały się „książeczki do nabożeństwa”, zwane także modlitewnikami, jako pomoc w modlitwie dla określonych miejsc pielgrzymkowych czy grup społecznych, zwłaszcza dla dzieci przystępujących do I Komunii Świętej.